

Прагматичні характеристики медійного інтердискурсу в парламентських текстах ФРН

О. С. Стасюк*

Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

*Corresponding author. E-mail: oleksandr-stasiuk@ukr.net

Paper received 03.07.15; Accepted for publication 14.07.15.

Анотація: У статті визначено особливості використання медійного інтердискурсу в парламентських текстах ФРН залежно від інтенцій учасників комунікації. З'ясовано, що медійний інтердискурс вживається в парламентських текстах з метою підтвердження висловлювань політиків та надання їм більшої достовірності. Виявлено специфіку використання медійного інтердискурсу представниками влади та опозиції.

Ключові слова: інтердискурсивність, інтертекстуальність, медійний дискурс, парламентський текст, прагматика

Вступ. Сучасна лінгвістика виявляє значний інтерес до вивчення різних типів дискурсу та їхньої взаємодії, що зумовило появу терміна «інтердискурсивність». Попри те, що на сьогодні існує низка праць, у яких розвивається теорія інтердискурсивності [напр., 3; 4; 6; 11], потребує досліджень інтердискурсивна природа окремих галузей людського спілкування. Зокрема практично нерозкритою лишається проблема взаємодії різних типів дискурсу в межах парламентської комунікації.

Парламентська комунікація має інтердискурсивний характер, інтегруючи елементи різних дискурсів: політичного, юридичного, економічного, наукового, медійного. При цьому одну з головних ролей відіграє медійний інтердискурс. Взаємодія парламентського та медійного дискурсів виявляється на декількох рівнях. По-перше, на їхньому стику творяться нові тексти. Зокрема це тексти спеціалізованих парламентських видань, що висвітлюють роботу парламенту для громадськості (парламентські газети «Das Parlament» та «Blickpunkt Bundestag» у Німеччині). По-друге, інтердискурсивного характеру набувають тексти, які складають основу парламентської комунікації. Елементи медійного інтердискурсу наявні в текстах, що творяться на пленарних засіданнях бундестагу ФРН, таких як промови депутатів парламенту, запитання до депутатів парламенту та відповіді на них тощо. З огляду на це, постає необхідність дослідження функціонування медійного інтердискурсу в парламентських текстах.

Огляд публікацій з теми. У науковій літературі інтердискурсивність визначається як змішування різних жанрів, дискурсів чи стилів у одному тексті [11, с. 96]. Інтердискурс найчастіше досліджується із залученням поняття інтертекстуальності, хоча їх і не можна ототожнювати [6, с. 53-54]. Вивченню інтертекстуальності на сьогодні присвячено значну кількість лінгвістичних досліджень, зокрема й на матеріалі текстів, що репрезентують інституційні галузі комунікації [2; 5; 8; 9; 10]. При цьому дослідники пропонують аналізувати насамперед експліцитні фрагменти інтертексту, тобто ті, що марковані за допомогою метаінтертексту – «тексту про текст у тексті» [1, с. 39]. У цьому разі автор тексту сам вказує на використання інтертексту й наводить його джерело, надаючи у такий спосіб інформацію про його належність до медійного інтердискурсу. Використання медійного інтердискурсу, так само, як і інших мовних і дискурсивних засобів у парламентських текстах, зумовлене прагненням учасників парламентської комунікації реалізувати власні комунікативні інтенції.

З огляду на це, **метою статті** є визначити прагматичні характеристики медійного інтердискурсу в парламентських текстах ФРН.

Матеріали та методи дослідження. Матеріал дослідження складають 106 текстових фрагментів, що охоплюють інтертекстуальні включення (цитати) та метаінтертекст, дібрані методом суцільної вибірки з текстів стенограм пленарних засідань бундестагу ФРН обсягом 2430 сторінок за 2013-2014 роки. Ці цитати експліцитно марковані за допомогою інтертексту як такі, що взяті із ЗМІ. Таке маркування передбачає вказівку на видання – джерело інтертексту, автора інтертексту, тип тексту (напр., стаття, інтерв'ю). Після добору текстових фрагментів було здійснено їхню прагматичну інтерпретацію.

Результати дослідження. Використання медійного інтердискурсу в парламентських текстах значною мірою залежить від соціальної ролі учасника парламентської комунікації, зокрема його належності до правлячої коаліції чи опозиції. Учасники парламентської комунікації, що належать до опозиційного політичного табору, найчастіше застосовують медійний інтердискурс з метою критики та дискредитації політичних опонентів.

При цьому можна виокремити два типи авторів інтертексту, взятого зі ЗМІ. По-перше, його автором може бути журналіст – автор газетної чи журнальної статті. У цьому разі в метаінтертексті зазвичай вказується лише видання, у якому опублікована стаття. По-друге, автором інтертексту може бути політик, високопосадовець, науковець або інша відома особа, що висловлюється у ЗМІ. У такому разі в метаінтертексті зазначається прізвище та ім'я автора інтертексту або його посада, а вказівка назви видання не є обов'язковою.

Опозиція найчастіше цитує слова політиків у ЗМІ, що належать до владного табору, намагаючись показати, що серед політичних опонентів відсутня єдність щодо певного питання.

Matthias W. Birkwald (Die Linke): Ich möchte Sie einmal daran erinnern, wie einige Mitglieder Ihrer Koalition dieses Thema sehen. Vizkanzler Sigmar Gabriel sagte dazu am 7. Dezember der Braunschweiger Zeitung – ich zitiere –: „Die Finanzierung der Mütterrente erfolgt früher oder später aus Steuern, zumindest teilweise. Auf Dauer kann man das so nicht durchhalten, sonst steigen die Beiträge der Rentenversicherung.“ So der Vizkanzler [7, с. 292].

Тут депутат із опозиційної партії цитує слова віце-

канцлера, вказуючи на протиріччя між цитатою та позицією інших представників влади. При цьому, як правило, опозиціонери погоджуються зі словами політичного опонента, наведеними у ЗМІ, водночас висловлюючи незгоду щойно висловленому в парламентському залі або діям політиків.

Спостерігається й незгода зі словами політичного опонента, висловленими ним у ЗМІ.

Elisabeth Scharfenberg (Bündnis 90/Die Grünen): *Wie werden Sie das alles machen? Wie werden Sie denn die Bürokratie eindämmen? Wie werden Sie mehr Geld für die Pflegekräfte bereitstellen? Wie werden Sie mehr Auszubildende gewinnen, und wie werden Sie – das ist ganz besonders wichtig – die Minutenpflege abschaffen? Dazu, Herr Gröhe, sagen Sie nichts. Stattdessen liest man gleichzeitig in der Presse, dass Sie die Reform des Pflegebegriffs doch eher für eine „akademische Diskussion“ halten. An dieser Äußerung erkennt man bei allem Respekt, Herr Minister: Sie haben einfach keine Ahnung* [7, 753].

Тут опозиціонер вказує на нерозуміння актуальних проблем міністром, про що, на її думку, свідчать сказані ним слова в інтерв'ю.

Значно рідше представники опозиції використовують інтертекст, авторами якого є журналісти. У цьому разі їхньою метою є насамперед загострено показати негативні явища політичної, економічної, соціальної дійсності, провина за які покладається на владу.

Gesine Löttsch (Die Linke): *In der Süddeutschen Zeitung stand Anfang der Woche ein Artikel mit der Überschrift „Der Geruch absterbender Demokratie“. Ich zitiere daraus: „Diese Gegenwart bringe eine Art „Überbürger“ hervor, der den Restbürgern keine Rechenschaft mehr schuldig sei. Verfassungen und soziale Übereinkünfte haben Grenzen, die Finanzwelt nicht* [7, с. 2341-2342].”

Такий інтертекст містить лексику з негативним оцінним значенням («absterbende Demokratie» у наведеному прикладі).

Учасники парламентської комунікації добирають цитати із тих видань, які можуть вважатися незаангажованими. При цьому перед інтертекстом може розміщуватися вказівка на нейтральність видання або навіть його прихильність до політичних опонентів.

Matthias W. Birkwald (Die Linke): *Selbst in der Bild heißt es unter der Überschrift „Feuer unterm Dach“: „Die Warnungen werden lauter, und sie kommen nicht mehr nur aus Deutschland: Hunderttausenden Geringverdienern droht im Alter der Absturz in die Armut. ... Deutschland, eine Wirtschafts-Weltmacht, aber bei der Altersversorgung fast Entwicklungsland – das passt nicht zusammen.“ So die Bild-Zeitung* [7, с. 106].

У цьому фрагменті важливу роль відіграє слово «selbst» (укр. «навіть»), за допомогою якого представник опозиції вказує на те, що подібні висловлювання у газеті «Das Bild» мусять свідчити про значну гостроту проблеми, яка описується в статті. При цьому слово «Entwicklungsland», яке, як правило, є евфемізмом, тут перетворюється на його протилежність – дисфемізм, вживаючись на позначення Німеччини.

Найчастіше використовується медійний інтердискурс, взятий із найвідоміших видань, таких як «Der Spiegel», «Die Zeit», «Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Süddeutsche Zeitung», «Das Handelsblatt», «Die Welt». Ці видання, як правило, вважаються такими, що

об'єктивно висвітлюють інформацію, є незалежними та незаангажованими.

Dieter Janecek (Bündnis 90/Die Grünen): *„Bayern könnte zum Modell für eine gescheiterte Energiewende werden.“ Das schreibt nicht die taz, sondern die FAZ, die linker Umtriebe unverdächtig ist. Sie sind auf dem besten Weg dazu – leider* [7, с. 1037-1038].

У цьому прикладі наголошується на тому, що газета «Frankfurter Allgemeine Zeitung» не є прихильною до лівих політичних сил.

Поряд із опозицією, медійний інтердискурс у парламентській комунікації ФРН використовують і представники влади. При цьому авторами інтертекстуальних включень найчастіше є журналісти. Зокрема політики, що представляють владу, вживають цитати із ЗМІ з метою підтвердження правильності власних дій.

Hermann Färber (CDU/CSU): *Der damalige Umweltminister und jetzige Wirtschaftsminister Gabriel hat das richtig gesehen. Ich zitiere aus einer Pressemeldung vom 17. Februar 2006, in der stand: „Ich weiß, dass in einigen Regionen, in denen jetzt weitere Gebiete gemeldet wurden, eine Verunsicherung bei Betrieben und Bürgern entstanden ist, welche Auswirkungen die Naturschutzmeldung nun für sie hat. Gemeinsam mit den Ländern will ich dazu beitragen, dass die Sorgen und Skepsis abgebaut werden ...“ Genau dazu bietet sich jetzt die Gelegenheit* [7, с. 2036].

Спостерігаються й цитати, у яких опозиція критикується у ЗМІ. У цьому разі газета, яка цитується, має бути достатньо авторитетною.

Michael Grosse-Brömer (CDU/CSU): *Ich habe in der Süddeutschen Zeitung gelesen – ich zitiere –: Die Opposition „... setzt auf das Mitleid der Öffentlichkeit. ... Larmoyanz aber ist keine parlamentarische Tugend. ... In den Zeiten der Großen Koalition von 1966 bis 1969 war die Opposition noch viel kleiner, sie war nur halb so groß, sie bestand nur aus der FDP. (...) Die zeigte aber damals, dass klein nicht mickrig bedeuten muss ... sie schaffte es deswegen, weil sie die Zeit nutzte, sich zu erneuern ...“* [7, с. 1020].

Тут критика здійснюється шляхом порівняння сучасної опозиції з опозицією 60-х років.

Значно рідше влада вдається до цитування висловлювань політичних опонентів з метою показати їхню помилковість.

Matthias W. Birkwald (Die Linke): *Kurz zu den Grünen (...): Frau Andreae, Sie haben kürzlich im Handelsblatt gesagt – Zitat –: „Wir Grünen sind die einzigen, die sowohl die Rente mit 63 klar ablehnen und eine gerechte Finanzierung der Mütterrente aus Steuern fordern.“ Grünes Alleinstellungsmerkmal sei die Generationengerechtigkeit, im Unterschied zur Koalition, aber auch zur Linken. – Frau Kollegin, ich glaube, da haben Sie irgendetwas gründlich missverstanden* [7, с. 473].

Тут негативна оцінка інтертексту автором тексту передана за допомогою дієслова «missverstehen».

Так само, як і опозиціонери, представники влади використовують цитати своїх політичних опонентів із ЗМІ, для того щоб вказати на протиріччя в їхніх поглядах.

Andreas G. Lämmel (CDU/CSU): *Wenn Sie heute in die Tagespresse schauen, können Sie einen großen Artikel Ihres Fraktionsvorsitzenden lesen, in dem er schreibt: „Njet zu Gazprom“ und davon spricht, dass die starke und*

einseitige Abhängigkeit von Energieimporten gefährlich ist. (...) Vielleicht sollten Sie sich in Ihrer Fraktion einmal darüber klar werden, was Sie wollen. (...) Wollen Sie von Importen unabhängiger werden? Das können wir nur, indem wir einheimische Energierohstoffe besser nutzen. Klären Sie erst einmal in Ihrer Fraktion, was Sie überhaupt wollen [7, с. 1870].

Спостерігається критичне ставлення мовця до ЗМІ та написаного ними, спрямоване на підтримку власної політичної сили.

Hans-Peter Uhl (CDU/CSU): Man kann nicht zulassen, dass die Medien den Beamten unwidersprochen millionenfachen Rechtsbruch unterstellen und dann sagen: „Aha, so sind die anscheinend; sie leisten einen Eid auf die Einhaltung der Gesetze, und dann begehen sie monatlich millionenfach Rechtsbruch.“ Das kann so nicht stehen bleiben [7, с. 61].

У цьому прикладі не вказується назва видання, яке критикується, а сам фрагмент, який оформлено автором тексту як інтертекстуальний, є насправді висловлюванням самого політика.

Поряд із представниками влади та опозиції, до учасників парламентської комунікації належать спікер та віце-спікери парламенту, які мають лишатися нейтральними в політичному двобої, інтегруючи парламент у єдине ціле. З огляду на це, інтертекстуальні включення зі ЗМІ, які використовуються ними, є нейтральними, і спрямовані на висвітлення поглядів, які знаходять консенсус серед представників різних політичних сил.

Norbert Lammert (Präsident des Bundestages): „Zur

Verantwortungsübernahme durch das Parlament gibt es keine überzeugende Alternative.“ So hat es der Präsident des Bundesverfassungsgerichts, den Heinz Riesenhuber schon auf der Tribüne begrüßt hat, nicht nur in Interviews immer wieder festgehalten, sondern auch in einschlägigen Urteilen des Bundesverfassungsgerichts ist das so oder ähnlich nachzulesen [7, с. 7].

Як бачимо, у цьому прикладі спікер парламенту цитує слова Голови Конституційного Суду, висловлені ним в інтерв'ю, які стосуються ролі парламенту в цілому.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що медійний інтердискурс використовується в парламентських текстах ФРН з метою реалізації прагматичних інтенцій учасників комунікації, зокрема для надання більшої об'єктивності критиці політичних опонентів та драматизації явищ політичного, соціального, економічного життя. Спостерігається також вживання інтертекстуальних включень, узятих із ЗМІ, з метою їхньої критики. При цьому представники опозиції вдаються здебільшого до цитування висловлювань політичних опонентів у ЗМІ, зокрема фрагментів з інтерв'ю, намагаючись показати їхню невідповідність діям політиків, а представники влади цитують фрагменти статей, написаних журналістами, у яких позитивно оцінюється їхня діяльність. Перспективи подальших досліджень вбачаються нами в необхідності з'ясування впливів інших типів інтердискурсу на парламентську комунікацію. Цікавими можуть бути й діахронні дослідження інтердискурсивності комунікації в парламенті та інших інституційних галузях.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Гавенко А.С. Метаинтертекстуальность в художественном тексте (на материале русских рассказов 80-х годов XX–XXI веков) / А.С. Гавенко // Филология и человек. – Барнаул : Изд-во Алтайск. гос. ун-та, 2011. – № 2. – С. 36-48.
- [2] Спиридовский О.В. Интертекстуальность президентского дискурса в США, Германии и Австрии / О.В. Спиридовский // Политическая лингвистика. – Вып. 20. – Екатеринбург : Изд-во Уральск. гос. пед. ун-та, 2006. – С. 161-169.
- [3] Чернявская В.Е. Интертекстуальность и интердискурсивность / В.Е. Чернявская // Текст – Дискурс – Стиль. – СПб : Изд-во СПбГУЭФ, 2003. – С. 23-42.
- [4] Чернявская В.Е. Открытый текст и открытый дискурс: Интертекстуальность – дискурсивность – интердискурсивность / В.Е. Чернявская // Лингвистика текста и дискурсивный анализ: традиции и перспективы : сб. научн. статей / Отв. ред. В.Е. Чернявская. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2007. – С. 7-26.
- [5] Шаповал М. Система координат : типология міжтекстової взаємодії та маркери інтертекстуальності / Мар'яна Шаповал // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів : Вид-во Львівськ. ун-ту, 2008. – Вип. 44. – Ч. 1. – С. 134-140.
- [6] Шевченко І.С. Интердискурсивність політичного дискурсу / І.С. Шевченко // Вісник ХНУ. – Х., 2009. – № 848. – С. 53-57.
- [7] Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht – 18. Legislaturperiode. – Sitzung 1–29. – Berlin, 2013-2014. – 2430 S. / URL: <http://dip21.bundestag.de>
- [8] Herrmann, K. Intertextualität : Perspektiven auf ein interdisziplinäres Arbeitsfeld / Karin Herrmann, Sandra Hübenal (Hg.). – Aachen : Shaker Verlag. – 2007. – 228 S.
- [9] Holthius, S. Intertextualität. Aspekte einer rezeptionsorientierten Konzeption / Susanne Holthius. – Tübingen : Stauffenburg, 1993. – 268 S.
- [10] Klein, J. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität / Josef Klein, Ulla Fix (Hg.). – Tübingen : Stauffenburg-Verl., 1997. – 402 S.
- [11] Wu, J. Understanding Interdiscursivity : A Pragmatic Model / Jianguo Wu // Journal of Cambridge Studies. – Cambridge, 2011. – Vol. 6. – No. 2-3. – P. 95-115.

REFERENCES

- [1] Gavenko, A.S. Metaintertextuality in Literary Text (based on Russian stories of 1980s – 21st century) / A.S. Gavenko // Philology and Person. – Barnaul: Altai University, 2011. – Issue 2. – P. 36-48.
- [2] Spiridovskij, O.V. Intertextuality of Presidential Discourse in USA, Germany and Austria / O.V. Spiridovskij // Political Linguistics. – Issue 20. – Ekaterinburg : Uralskij State University Publishing House, 2006. – P. 161-169.
- [3] Cherniavskaya, V.E. Intertextuality and Interdiscursivity / V.E. Cherniavskaya // Text – Discourse – Style. – SPb : Izd-vo SpbGUEF, 2003. – P. 23-42.
- [4] Cherniavskaya, V.E. Open Text and Open Discourse: Intertextuality – Discursivity – Interdiscursivity / V.E. Cherniavskaya // Text Linguistics and Discourse Analysis: Traditions and Perspectives / Ed. by V.E. Cherniavskaya. – SPb.: SPbGUEF, 2007. – P. 7-26.
- [5] Shapoval, M. Coordinate System : Typology of Intertextual Relations and Markers of Intertextuality / Marjana Shapoval. – Bulletin of Lviv University. Philology Series. – Lviv : Lviv University, 2008. – Issue 44. – Part 1. – P. 134-140.
- [6] Shevchenko, I.S. Interdiscursivity of Political Discourse / I.S. Shevchenko // Kharkiv National University Bulletin. –

- Kharkiv, 2009. – Issue 848. – P. 53-57.
- [7] Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht – 18. Legislaturperiode. – Sitzung 1–29. – Berlin, 2013-2014. – 2430 S. / URL: <http://dip21.bundestag.de>
- [8] Herrmann, K. Intertextualität : Perspektiven auf ein interdisziplinäres Arbeitsfeld / Karin Herrmann, Sandra Hübenthal (Hg.). – Aachen : Shaker Verlag. – 2007. – 228 S.
- [9] Holthius, S. Intertextualität. Aspekte einer rezeptionsorientierten Konzeption / Susanne Holthius. – Tübingen : Stauffenburg, 1993. – 268 S.
- [10] Klein, J. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität / Josef Klein, Ulla Fix (Hg.). – Tübingen : Stauffenburg-Verl., 1997. – 402 S.
- [11] Wu, J. Understanding Interdiscursivity : A Pragmatic Model / Jianguo Wu // Journal of Cambridge Studies. – Cambridge, 2011. – Vol. 6. – No. 2-3. – P. 95-115.

Pagmatic Characteristics of Media Interdiscourse in the Parliamentary Texts of Germany

O.S. Stasiuk

Abstract: The article deals with characteristics of media interdiscourse in the parliamentary texts of Germany that depend on pragmatic intentions of communicants. It is shown that media interdiscourse is used in the parliamentary texts to verify the utterances of politicians. The specifics of using media interdiscourse by representatives of the majority and opposition is revealed.

Keywords: *interdiscursivity, intertextuality, media discourse, parliamentary text, pragmatics*